

ABD Müdahalelerinin Mantı nı Anlamak

Güngörmü Kona, Gamze ve Ömer Arvasi (2006). “ABD’nin Müdahale Mantı nı ve Irak Özelinde Yarattı ı Güvenlik Sorunsalı”, Stratejik Öngörü Hakemli Dergisi, sayı 7, ss.61-75.

ABD’nin Müdahale Mantı nı Ve Sürdürülebilir Üstünlük Politikası

1917 yılı dünya tarihinin en önemli olaylarından birine tanıklık etmiştir. İlk bakışta o kadar da önemli görülmeyen bir güç, tarih sahnesine adım atıyordu. I. Dünya Savaşı’ndan büyük bir kazançla çıkan ABD, ekonomik buhranın neden olduğu iktisadi krizler nedeniyle tecrit politikasına yöneliyordu. Japonya’nın yeniden uyandırdığı dev, II. Dünya Savaşı’nda da etkili oluyor ve Avrupa merkezli, küresel güç politikalarını kendi tekeline alıyordu. Soğuk Savaş boyunca Sovyetler Birliği’nin gösterdiği direnç dahi, bu gerçeği de ıttirmiyordu. Kazanılan her zafer ABD’nin tekeline daha da sorgulanmaz hale getiriyordu. Almanya, Japonya, Sovyetler derken, bu tekelin karışındaki yeni rakibin kim olduğu soruları yükselmeye başlamıştı. Sorunun cevabı 11 Eylül’e kadar bulunamadı. Yeni rakip daha önce hiçbir gücün cesaret edemediği bir eylemle ortaya çıkıyordu. ABD, savaş dışı bir ortamda büyük bir saldırıya uğruyordu, yeni rakip belli olmuyordu, terör. Peki, ABD’nin bu yükselişi bir tesadüf mü yoksa çok detaylı planların sonucunda gerçekleşen bir durum muydu? Yapılan müdahalelerin ve sonuçlarının birbirine bu kadar benzemesinin arkasında yatan sebepler neydi?

Tüm bu sorulara doğru cevaplar verebilmek için ABD’nin müdahale mantığını daha iyi anlamak gerekmektedir.

1. ABD’nin Müdahale Mantı nının Temelleri

a. ABD’nin Dış Politikası

Ünlü İtalyan iktisatçı Vilfredo Pareto, Amerikan dış politikasını etkileyen önemli isimlerden biridir. Pareto’nun geliştirdiği ‘Elit Teorisi’ Amerikan müdahalelerini anlayabilmek için önemli bir kaynaktır. Pareto’nun 19. yüzyılın sonlarında kaleme aldığı eserinin merkez noktası, güçtür ve ona göre güç her şeyi belirler. Toplumda ve yönetimde gücü elinde bulunduran elit bir zümre vardır. Ona göre bu kesim mutlaka varolmalıdır. Çünkü toplumda sürekli bir güç mücadelesi bulunmaktadır. Bu mücadelenin amacı, toplumdaki ve yönetim kademesindeki elitlerin sahip olduğu gücü ele geçirmektir. Bu tehdide karşı istikrarın kaynağı elitlerdir. Elitlerin sahip olduğu güç kullanma yeterliliklerinde bir geveme olursa, gücü arzulayanlara karşı koyulamaz ve hakimiyet kaybedilir. Çünkü her an yeni bir güç mücadelesiyle karşı karşıya gelinebilir. Bu grupların ya yok edilmesi ya da sindirilmesi gerekir. Her güç mücadelesinin sonunda kazanan taraf tüm siyasal, sosyal ve ekonomik düzeni yeniden yapılandırma hakkına sahip olur. Pareto’ya göre insanlar özgür olmak zorundadır. Özgürlük bir gereklilik değil bir mecburiyettir. Özgür olmayanların da özgürlükle tirilmesi gerekir çünkü, özgür olmayan toplumlar hiçbir zaman barışlı kalmaz ve özgür toplumların özgürlüğünü tehdit ederler.^[1]

ABD’nin kıta dışı stratejilerinin dayandığı temel ilkeler deniz jeopolitikçisi Mahan’ın bu asrın başında formüle ettiği ana esaslara dayanmaktadır. “Bu stratejik süreklilik ve oturma siyasal otorite ABD’yi, güç denkleminin sabit ve değişken unsurlarının verimli kullanımıyla bir hegemonik dünya gücü haline getiren temel unsurdur.”^[2] Mahan’ın belirttiği, stratejik süreklilik ve oturma bir siyasal otorite düşüncesi, Brezezinski tarafından, daha geniş bir şekilde dile getirilmiştir. Brezezinski’ye göre: ABD küresel egemenliğin arkasında dört

temel unsur yatmaktadır; Askeri güç, ekonomik güç, teknolojik üstünlük ve kültürel yayılma. Bu etki alanının korunması ku kusuz, sürekli bir mücadele gerektirmektedir. Realistlere göre bu mücadele do aldır, çünkü uluslararası arenada, tek kazananlı bir oyun oynanmaktadır. Bu oyuna göre, bir ülkenin kazancı di er ülkelerin kaybı anlamına gelmektedir. Bu fikirden hareketle, bir egemen gücün ba ka bir gücün varolmasını kabul etmesi mümkün de ildir. Egemen gücün kendi varlı nı devam ettirebilmesi, yeni güçlerin ortaya çıkı mının engellenmesine, ya da mevcut durumun korunmasına ba lıdır. Bu sistemi uygulayacak kadar güçlü olmayan bir ülke, bu kudrete ula tıktan sonra da bu sistemati i gerçekle tirebilir. Tüm bu gereksinimler ise direkt ya da dolaylı müdahaleyi gerektirmektedir. ABD, yüzyıla yakın bir süredir bu mantı ı etkin bir ekilde uygulamaktadır. ABD her dönemde kendini, uluslararası güç dengelerinin bekçisi, bir ba ka deyi le dünya jandarması olarak addetmiştir. Çünkü bu dengelerin sarsılması bir anlamda ABD'nin hassasiyetlerinin zedelenmesi anlamına gelecektir. "... güç dengesi, kurulu maksadına uygun çalı tı ı sürece, Amerika'nın güvenli ini sa lamı , tersi durumda ise Amerika'yı uluslararası politikaya çekmiştir." [3]

te, bu güç dengelerini bozan, ya da bozmak isteyen tüm ülkeler, ABD'nin her dönemde do al dü manı olmu ve Kissinger'ın da belirtti i gibi, bu durum ABD'yi uluslararası arenada daha etkin roller oynamaya itmiştir. Burada belirleyici etken ABD'nin algılamalarıdır. Bir ba ka deyi le, asıl önemli olan düzeni tehdit eden ülkelerin Birle ik devletlerle olan ili kileridir. Kissinger bu durumu öyle dile getirmektedir: "Hiçbir ülkeye yönelik Amerikan politikası, o ülkenin potansiyeline veya siyasi e ilimlerine göre de il, niyetlerinin de erlendirilmesine göre ayarlanmıştır." [4] Niyetinin olumsuz oldu u dü ünülen ülke, uluslararası arenadan yok edilmeye çalı ılır. Yani, "devletler ve yönetimler ABD ile uyumlu oldu u sürece varolur." [5] Uyumsuz devletler ya da yönetimler ülke sınırlarına en uzak noktada bertaraf edilerek, ulusal savunma hattının zarar görmesi önlenir. Yerinde ve önceden müdahaleler bu nedenle çok önemlidir. Peki, ABD açısından bu tehdidi kimler olu turabilir? Bunun için Brezezinski'nin Avrasya ile ilgili de erlendirmesi Birle ik Devletlerin di politika algılamasının daha iyi anla ılması için önemli bir örnektir.

"...Amerikan jeostratejisinin formülle tirilmesinde çıkı noktası, kilit oyuncular üzerinde odaklanma ve arazinin do ru de erlendirilmesi olmalıdır. Bunun için iki temel adım gereklidir. Birincisi, uluslararası güç da ılımında potansiyel olarak önemli bir kaymaya neden olabilecek güçte ve jeostratejik olarak dinamik Avrasya devletlerini te his etmek; bunların siyasal seçkinlerinin merkezi di amaçlarıyla bunlara ula ma arayı larının olası sonuçlarını de ifre etmek; konumları ve/veya varlıkları daha aktif jeostratejik oyuncular ya da bölgesel ko ullar üzerinde hızlandırıcı etkilere sahip olan jeopolitik olarak önemli devletleri tespit etmek. kincisi, ya amsal ABD çıkarlarını korumak ve geli tirmek üzere yukarıdakileri devre dı ı bırakmak, birlikte karar vermek ve/veya kontrol etmek amacıyla belirli ABD politikaları geli tirmek ve küresel ölçekte, daha özel ABD politikaları arasında ba lantı kuracak daha kapsamlı bir jeostratejiyi kavramsalla tırmak. Kısacası ABD için Avrasya stratejisi, Amerika'nın e siz küresel gücünün kısa vadede korunması ve bunun uzun vadede kurumsalla tırılması küresel i birli ine dönü türülmesi ekindeki iki Amerikan çıkarını koruyarak jeostratejik açıdan dinamik devletlerin ve jeopolitik katalizör devletlerin dikkatle ele alınmasını içerir." [6]

Brezzezinski'nin belirtti i gibi ABD küresel gücünün devamı ancak, potansiyel rakiplerin saf dı ı bırakılması ya da birlikte hareket edilmesi ile mümkündür. Böylece rakipler üzerinde sürekli kontrol sa lanacaktı. Bununla birlikte, kolonile me, manda, himaye ve buna benzer do rudan ya da dolaylı me ru olmayan yönetim biçimleri ya da müdahale yöntemleri uluslararası örgütler tarafından yasaklanmı tı. Buna ra men, ABD hangi dönemde olursa olsun kendi çıkarlarını sisteme paralel bir hale getirmi ve Brezezinski'nin belirtti i,

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

egemenlik sistemini etkin bir şekilde uygulamıdır. ABD gücünü artırdıkça sisteme olan hakimiyeti de artmıştır. Fakat sistemde köye sıkı tırıldı nda ise Japonya örneğinde oldu gibi, oldukça sertleşmiştir. Bunun ana nedenini Beril Dedeolu öyle açıklamaktadır: “Oyuncunun hâkimiyet yönü azalmaya başladı nda ve rakipleri güçlenip onun hareket olanaklarını daralttıklarında, bu oyuncunun bir yandan giderek sertleşmesi, öte yandan müttefik sayısını artırma çabasına girmesi ve "pax" modellemesini güçlendirmesi söz konusu olmaktadır.”[7]

Bu bağlamda buyruk egemen sistemin en önemli unsuru güçtür. Bu gücün devam ettirilebilmesi ise temel amaçtır. ABD'nin elinde bulundurduğu bu gücü elde etmek isteyenlere karşı sürekli tetikte olması gerekmektedir. Bu gücün bir mücadele sonucunda korunması ABD'ye yeni dönemi kendisi istediği şekilde oluşturma fırsatı tanımaktadır. Bu nedenle ABD tarihinde hiçbir zaman bir güç dengesi sistemine katılmamıştır.[8] Kurulduğu ilk günlerde, Avrupa'nın sömürgeci imparatorluklarına karşı, tecrit politikası izleyen ABD, o günlerde bu güç dengesine girmeyi zaten reddetmişti. II. Dünya Savaşı'nda ise güç dengeleri zaten tamamen alt üst oldu. 1917'den bugüne, varolan uluslararası sistemlerin hemen hepsinin altında ABD imzası vardır ve ABD olduğu sistemlerin sorun çözücüsü olarak bugüne kadar hakimiyetini devam ettirmiştir.

Önceden de belirtildiği üzere, genel olarak Birleşik devletlerin çıkarlarına hizmet eden bu müdahaleler, hiçbir zaman uluslararası kamuoyuyla ABD'yi karşı karşıya getirmemiştir. Bunun ana nedeni operasyonlarda halkın rızasının olmasıdır, yani operasyonların meşru olmasıdır. Fakat II. Dünya Savaşı'ndan günümüze, müdahaleler giderek daha fazla tepki toplamaya başlamıştır. Bu durumun sebebi, ABD'nin etki alanının ve hâkimiyetinin artması sonucu meşrulaştırma çabasının azalmasıdır. Bununla birlikte hakimiyeti tehdit eden güçlere karşı destek artmıştır. Bu nedenle alınan kararlarda ittifak güçlerinin rızasına önem verilir. Aynı mantıktan hareketle mutlak hakimiyette desteğe ihtiyaç olmadığından yapılan hareketlerde meşrulaştırma gayesi yoktur. Yüzyılın başından günümüze ABD'nin müdahalelerinde meşrulaştırma çabası giderek azalmaktadır. Artan hakimiyet beraberinde aırı duyarlılık getirince, bir süre sonra kendi algılaması en önemli meşruiyet kaynağı haline gelmiştir. Ancak 11 Eylül gibi başlıca süreçler ABD'nin varlığını, yapmış olduğu ya da yapacağı tüm müdahaleleri (ekonomik, siyasi, askeri) uluslararası kamuoyunda meşrulaştırmaktadır.

b. Halkların Özgürleştirilmesi

ABD dış politikası liberal temellere dayanmaktadır. Bu politikanın gerçekleştirilmesi için uygulanan realist politikalar her ne kadar bazı çelişiklere neden olsa da “...Amerika'nın nihai hedefi demokrasi, serbest ticaret ve uluslararası hukuka dayanan bir küresel uluslararası düzeni, normal düzen olarak görmektir.”[9] Özgür olmayan toplumlarda hukuk anlayışının bulunmadığı düşünülürse, bu devletlerin ABD'nin potansiyel hedefi haline gelmesi kaçınılmazdır. Pareto'nun 'elit teorisinde' deindiği özgürlük denklemi, ABD'nin dış politikaya bakışını önemli ölçüde etkilemiştir. Pareto'ya göre insanlar özgür olmak zorundadır. Özgürlük bir gereklilik değil bir mecburiyettir. Özgür olmayanların da özgürleştirilmesi gerekir. Çünkü, özgür olmayan toplumlar hiçbir zaman barışlı kalmaz ve bir gün mutlaka özgür toplumların özgürlüğünü tehdit ederler.[10] Pareto'nun bu fikirleri özgürlüğü dolayısıyla barış ve huzuru ön plana çıkardı düşünülse de, bu denklemin sınırları netleştirilmediğinden, uygulamada bir çok soruya ve soruna neden olabilmektedir. Örneğin, ABD ne zaman ve hangi toplumların özgür olmasını düşünmektedir? Bu toplumların kendi iradeleri ne kadar önemlidir? Özgür olmamakta bir özgürlük değil midir? Kendi özgürlüğünü özgür olmamak yönünde kullanan bir halkı özgürleştirmek özgürlük değil bir müdahale değil

midir?

Sorular ve sorunlar ne kadar fazla olursa olsun bu egemen gücü dengeleyecek başka bir güç olmadıkça süreçte soruların yanıtı ve sorunların çözümü önemsenmeyecektir. Hakim gücün algılamaları, özgürlüğün sınırlarını belirleyecektir. Bununla birlikte, istikrarı korumaya yönelik, uluslararası özgürlükler için çabaları istikrarsızlığın ana kaynağı haline de gelebilmektedir. Beril Dedeoğlu bu istikrarsızlaşma süreciyle alakalı olarak şöyle bir sistematik geliştirmiştir. “Davranışlarına ve uluslararası sistemin işleyiş biçimine meşruiyet kazandırma beklentisindeki her uluslararası büyük güç, sisteme bir model önermiştir. Bu model, kendisi bakımından saptanmış olmakla birlikte, mutlaka insanlığın geleceğine yönelik istikrar unsurları taşıyan "pax" önermeleri taşımaktadır. Büyük güç, dünyayı çatı malardan, istikrarsızlıklardan, fakirlikten, vs. koruyacak bir "pax" kuracağını, kurulan pax'ın özgürlük, uygarlık, kardeşlik ve hatta eşitlik sağlayacağını ve insanlığı "barbarlardan" temizleyerek bunların mümkün kılınacağını ileri sürer. Diğer bir ifadeyle hâkim güç, kendi tanımladığı barbar toplumlara özgürlük ve uygarlık getirmek adına mecburen caydırıcı araçlara başvurmakta ve bu yolla onların daha barbar olmalarını önlemektedir. Farklı türde ve çok sayıdaki oyuncunun birbiriyle uyumsuz talepleri arttıkça sertleşen rekabet ortamlarının, genel ve küresel istikrarsızlıklara yol açtığı açıktır. Söz konusu türden ortamların bertaraf edilmesi sırasında da, lokomotif etki yaratacak büyük ve birbirleriyle dengeli ilişkiler kurmuş güçlere ihtiyaç doğmakta, ancak lokomotif güç egemen güce dönüşmeye başladığında, istikrarsızlıkların kaynağı durumuna düşebilmektedir.”^[11]

20.yüzyılda başlayıp bugünlere kadar gelen bu müdahaleci zihniyet, özgürlük adına, birçok özgürlüğü yok etmiştir. Yok edilen özgürlüklerine yeniden kavuşmak için mücadele eden her halk, hangi koşullarda olursa olsun ABD müdahalesine maruz kalmıştır. Hiçbir halk ABD ile uyumlu olmadığı sürece kendi arzulanmış özgürlüğüne ulaşamaz. ABD'nin uygun gördüğü standartlardaki özgürlük anlayışı ise sadece demokratik tabana sahip toplumlarda tutunabilmektedir. Diğer toplumlarda ise bu standartlar, tabanı olmadığı için tepkilere, toplumda kırılmalara ve düzensizliğe neden olmuştur. Bu kaos ortamı da yeni krizleri dolayısıyla ABD müdahalesini getirmiştir.

c. Sürdürülebilir Üstünlük Politikası ve Kriz

ABD'nin 20.yüzyıl'da artan gücü, etki alanının çok geniş bir koşula yayılmasını sağlamıştır. Genişleyen etki alanı beraberinde artan bir duyarlılık getirmiştir. 20.yüzyıl sonlarına gelindiğinde ABD tüm dünyayı kapsayan bir etki alanına sahipti. Bu alan ABD ile uyumsuz ABD'ye tehdit oluşturabilecek devletler ya da yöneticilerin ortadan kaldırılması ya da bu ülkelerle işbirliğine gidilmesi yoluyla sağlanmıştır. Uyumsuz devletler ya da hükümetler tehlikeye dönüşmeden önceden müdahale edilerek tehdit ortadan kaldırılıyordu. Tüm müdahaleler kuralına uygundu. Hepsinde kriz ortamının merkezi bir ABD vardı. ABD tehdidi ortadan kaldırdıktan sonra istediği sistemi uygulayabiliyordu. ABD'nin uyguladığı müdahale sistemi 'sonuçları' itibarıyla iki temel unsur üretiyordu:

- 1- ABD'nin sürdürülebilir üstünlüğü,
- 2- Sürekli kriz ortamı

Philip S. Golub Le Monde Diplomatique'teki yazısında ABD'nin sürdürülebilir üstünlük-kriz politikasını ve bunun sonuçlarını şu şekilde eleştirmektedir. “Birlik Devletler, işbirliğinden çok silahların gücüyle elde etmeyi umduğunu güvenliğin peşinde, kimi zaman yalnız, kimi zaman da tek taraflı ve ulusal çıkarların tüm ayrıntısıyla belirlendiği geçici koalisyonlarla

birlikte hareket ediyor. Güney ülkelerinde iddetin kendini yinelemesine ortam sağlayan ekonomik ve sosyal sorunlarla mücadele etmek yerine, bu ülkelere asker göndererek söz konusu bölgeleri daha da istikrarsız hale sokuyor. Birleşik Devletler'in amacının toprak kazanmak değil, kontrolü ele geçirmek olması büyük bir farklılık olacaktır, çünkü "iyiliksever" yada "kararsız" emperyalistlerin yaklaşımı da en az diğerlerinin ki kadar emperyalist. Brezezinski ve birçok Amerikalı strateji uzmanına göre, Amerika'nın amacı, 'bize başlı olanları sürekli başlı kılmak, uysal olmalarını ve korunmalarını sağlamak ve barbarların kendi aralarında birleşmelerini önlemek olmalıdır'." [12]

Bu, ABD'nin müdahale tarzıdır. Eğer ABD'nin amacı rejimi yıkmaksa, bölgesel ya da yerel ittifaklar kullanmaktadır. Düman rejimin gücüne ve ittifakların kapasitesine göre verilen destekler değişmektedir. Eğer yapılan yardımlar gerekenden fazla ise uzun vadede yerel ya da bölgesel ittifaklar aşırı derecede güçlenmektedir. Böylece, kriz sirkülasyonu, sağlanan yardımlarla ileride kendi benliğini kazanıp ABD'nin karışına çıkmaktadır. İstikrarın yıkılması düşünülen rejim yerel ittifak güçlendirilmeden yok ediliyorsa, güçsüz yerel ittifakın olacaktır yeni rejim sürekli halk tarafından ya da eski yöneticiler tarafından tehdit edilmektedir.

Müdahaleyi öngören kriz ve sürdürülebilir üstünlük politikası amaçlanan bir hedeften çok, sonuçlar açısından ortaya çıkan bir durumdur ve bu politikaların ortaya koyduğu sonuçlar demokratik toplumlarda ve totaliter toplumlarda farklı olaylara neden olmuştur. Bu bilgiler ışığında 1917'den günümüze ABD müdahaleleri incelendiğinde, ortaya yedi temel özellik çıkmaktadır. ABD'nin tehdit algılamalarına paralel olarak müdahale edilen ülkeler;

- 1- Varolan uluslararası sistemi benimsememektedirler,
- 2- Arzuladıkları sistemle, global ya da bölgesel bir tehdit olacaktır olabilirler,
- 3- Gerçekleştirdikleri eylemlerle, ABD müdahalesini meşrulaştırmaktadırlar,
- 4- Tehditleri saf dışı bırakan sistemler yeni krizlere neden olmaktadır (Japonya istisnadır),
- 5- ABD ile uyumlu bir rejim olacaktır kurulana kadar, müdahale devam etmektedir,
- 6- Halkların özgürleştirilmesi yeterli bir bahane olarak görülebilmektedir.

ABD'nin sürdürülebilir üstünlük politikası ve yarattığı kriz ortamını somut örneklerle daha net ifade edilebilir :

ÖRNEK I :

Düzen: 19. Yüzyıl Sonu
Tehdit Eden: Almanya
Müdahaleyi Meşrulaştıran: Avrupa
Sonuç: I. Dünya Savaşı
Çözüm: Wilson Prensipleri
Yeni Kriz: Milliyetçilik

ÖRNEK II :

Düzen: I. Dünya Savaşı Sonrası
Tehdit Eden: Almanya-Japonya
Müdahaleyi Meşrulaştıran: Pearl Harbour
Sonuç: II. Dünya Savaşı
Çözüm: ABD Temelli Yasalar
Yeni Kriz: Berlin Buhranı

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

ÖRNEK III :

Düzen: II. Dünya Savaşı Sonrası

Tehdit Eden: Sovyetler

Müdahaleyi Mevrala tıran: Komünist Yayılma

Sonuç: Soğuk Savaş

Çözüm: Yeşil Kuşak

Yeni Kriz: Radikal İslam ve Global Terör

ÖRNEK IV :

Düzen: Soğuk Savaş

Tehdit Eden: İran

Müdahaleyi Mevrala tıran: İran İslam Devrimini Yayma

Sonuç: İran-İrak Savaşı

Çözüm: Irak'a Destek

Yeni Kriz: Irak

ÖRNEK V - a :

Düzen: Soğuk Savaş Sonrası

Tehdit Eden: Irak

Müdahaleyi Mevrala tıran: Kuveyt

Sonuç: Irak'ın Kuvveti zgalı

Çözüm: I. Körfez Savaşı

Yeni Kriz: Orta Doğu'da gerginlik

ÖRNEK V - b :

Düzen: Soğuk Savaş Sonrası

Tehdit Eden: Terörizm

Müdahaleyi Mevrala tıran: 11 Eylül

Sonuç: Afganistan Operasyonu

Çözüm: Afganistan'ı Yeniden Yapılandırma

Yeni Kriz: Afganistan'da gerginlik

ÖRNEK VI :

Düzen: 11 Eylül

Tehdit Eden: İran-İrak-Kuzey Kore

Müdahaleyi Mevrala tıran: Terörizme Destek-Nükleer Silah-Özgürlük

Sonuç: II. Körfez Savaşı

Çözüm: Irak'ı Yeniden Yapılandırma

Yeni Kriz: Irak'ta ık Savaş

2. ABD'nin Müdahale Mantığını Mevrala tıran Somut Süreç : 11 Eylül 2001

Dünya Soğuk Savaş ın bitmesine sevinememi ti. Eski Sovyet Bölgelerinde ardı ardına patlayan krizler yeni çözümler beklemekteydi. Herkes tek kalan bir süper gücün yeni krizler karşısında neler yapacağını bekliyordu. Zira, Sovyetlere karşı gücünü korumayı başaran ABD sistemi yeniden yapılandıracaktı. Fakat dönem, konvansiyonel savaş sonrası bir süreç de ildi. Yeni düzenlemelerin yapılmasını ve sistemin gözden geçirilmesini gerektirecek global bir tehdit yoktu. Samuel Huntington ise aynı fikirde de ildi, ona göre, medeniyetler arasındaki bir çatışma tüm dünyayı global bir krize sürükleyebilirdi. Batılı ve Batılı olmayan arasındaki bu

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

mücadele tüm dünyayı içinden çıkılmaz bir sürece sokabilirdi.

Zihinler tam bu sorudan kurtulmuştu ki 11 Eylül terör eylemi gerçekleşti. İddialara göre bazı El-Kaide militanları, liderleri Usame Bin Laden'in emriyle kaçırdıkları uçaklarla ABD'nin egemenlik sembollerini vurmuştu. Dünya büyük bir oktaydı. Başkan Bush, Afganistan'ı, El-Kaide'yi ve liderini barındıran Taliban yönetimini direkt hedef olarak gösteriyordu. Bush, ABD'nin terörle olan savaşında safları böyle belirliyordu: 'Bizimle olanlar ve teröristler.' Bu safla mayaya kimse karışık çıkamıyor ve dünya her geçen gün Bush'un yeni bir açıklaması ile sarsılıyordu. Her eksteni benzetmesi ile zihinlere yeni hedefler kazınıyordu; İran, Irak ve Kuzey Kore gibi. Ayrıca Bush'un 'Haçlı seferi benzetmesi' amacını ana bir açıklamadan ya da bir gaftan çok adrese teslim bir mektup gibiydi.

ABD'nin yeni hedefi, otoriter yönetimler tarafından slam ülkelerine demokrasi getirmektir, bir başkan deyile, ABD'nin asıl amacı, Orta Asya ve Ortadoğu'daki uyumsuz devletleri kendisiyle ılımlı hale getirmektir. Bu operasyonlar yapılırken bir yandan da Çin ve İran'ın çevrelenmesi tamamlanacaktı. Bu amaçla 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan operasyonu başlatıldı. Sovyetlere karşı, ABD ile aynı saflarda savaşan Afganistan şimdi yeni tehdidin merkezi idi. SSCB'ye karşı yürütülen mücadelenin sona ermesiyle birlikte, Afgan savaşının sırasında Mücahitlerin emiti ve barınması için oluşturulan kampların bir çoğunun kapandığı, geriye kalanların ise ülkelere dönemeyen eski ve yeni nesil Mücahitler tarafından kullanılmaya başlandı, böylelikle Afganistan'ın, radikal slamcı terörün dünya'ya yayıldığı, sınıma ve emitim merkezlerinden birisi haline geldiği bilinmekteydi. Yeni ittifak Kuzey Cephesi idi. İki ay gibi kısa sayılacak bir sürede operasyon tamamlanmış ve Hamid Karzai başa getirilmişti.

Bundan sonraki ilk hedef Irak idi. Irak'la ilgili çeşitli iddialar gündemi işgal etmeye başlamıştı. Irak, El-Kaide ile kisi ispatlanmaya çalışılmış, fakat bu ispatlanamayınca Irak'ın nükleer silahlara sahip olduğu gündeme getirilmişti. ABD sert bir üslupla Saddam'dan tüm nükleer silahları imha etmesini istiyordu. Silah denetçilerini dışlayan Saddam, savaş tehdidi nedeniyle, kapısını tekrar silah denetçilerine açmak zorunda kalıyordu. Bu arada ABD yetkilileri bölgede buldukları temaslarla, ülkelere operasyon için destek istiyordu. ABD operasyonu yapmaya karalıydı ancak yine de operasyona me ruluk kazandırmak amacıyla BM güvenlik konseyinden bir karar çıkartıyordu. (Silah denetçilerinin nükleer silah bulması me ru sava sebebi sayılacaktı) Bununla birlikte, ABD ve İngiltere bölgeye asker yığılmaya devam ediyordu. Barzani ve Talabani, Irak Operasyonunun iki kilit ittifakı olarak görülüyordu. Operasyon tartışmaları BM'in, NATO'nun ve AB'nin tüm yapısını alt üst ediyordu. Soğuk Savaş sonrası, ABD çabaları ile birleşen Almanya, ABD savaşında yeniden bir güç ittifakı ile karşı tavır sergiliyordu. Denetçiler ülkede hiçbir nükleer silah belirtisine rastlayamadıklarını vurguladıkları dönemde, gündem Saddam'ın ne kadar me ru olduğu sorusuyla ilgilenmeye başlamıştı. Uluslararası kamuoyu silah denetçilerinin raporu, barış girişimleri ile me gulken 16 Mart tarihinde ABD, Saddam ve ailesine Irak'tan ayrılmaları için 48 saat tanıyordu. Sürenin dolmasına saatler kala II. Körfez Savaşı başlıyordu.

Aslında, ABD'yi 11 Eylül sürecinden II. Körfez Savaşına getiren sebepler yeni de ildi. I. Dünya Savaşı'ndan bugüne ABD'nin taleplerinde sürekli değişimler olduysa da arzusu hep aynı kalmıştı uluslararası sistemi ekillendirebilmek. Bu hedefte karşıya çıkan rakipleri yenmesi, onun sadece sistemi korumasına yardımcı olmaması, aynı zamanda sistemde yeni düzenlemeler yapmasına da fırsat tanımıştı. Fakat, ABD rakiplerini yok ederken kullandığı ittifaklar, çözümler ve oluşturulan yeni düzenler, hesapta olmayan birçok sorunu da beraberinde getirmişti. Bu açıdan 11 Eylül sürecindeki bu iki ABD operasyonunun kısa vadede

Ortado u ve Orta Asya'da istikrar sa lasa da, orta ve uzun vadede yeni krizlerin habercisi oldu unu dile getirmek yanlı olmasa gerek.

3. ABD'nin Sürdürülebilir Üstünlük Politikası : kinci Irak Müdahalesi

kinci Körfez Sava ı'nın aslında George Walker Bush'un ba a gelmesiyle ba ladı ı söylenebilir. Clinton'dan sonra Amerikan yönetiminin ba ına gelen George Walker Bush'un olu turdu u kabinede Powell, Rumsfeld, Cheney gibi babasının kabinesinde yer almı isimler bulunuyordu. Bush yönetiminin iktidara yerle mesinden sonra dı politikada Çin ile ya anan gergin ili kiler ve Avrupa ile ya anan kısa süreli ili kiler dı nda çok önemli bir olay gerçekleşme ti. Ancak ABD'nin tarihinde ya adı ı en önemli olaylardan biri olan 11 Eylül saldırıları ile dünya siyaseti yeni bir dönemece girmi ti. Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan bu saldırılar bütün dünyanın teröre bakı nı de i tirmi ti.[13] Bu saldırılardan El-Kaide örgütü ve onun ba ı Usame Bin Ladin sorumlu tutulmu , Afganistan'daki Taliban yönetiminden Usame Bin Ladin'i isteyen ABD olumsuz yanıt almı [14] ve Afganistan'a operasyon kararı vermi tir. Afganistan'a düzenlenen operasyon esnasında ABD; Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'a üs kurarak bu bölgelerdeki etkinli ini arttırmı ve Orta Asya bölgesinde rahat bir yerle im sa layabilmisti.

Amerikan Ba kanı Bush, 11 Eylül saldırıları ve Afganistan'a yapılan askeri müdahale ile e zamanlı olarak Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Bush doktrini ekinde anılan bir belgeyi sunmu tur. Eylül 2002 tarihli "ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi" ba lıklı 31 sayfalık belge, 9 ana ba lık ve bir giri metninden olu maktadır.[15] Bu belgeye göre, ABD'nin öncelikli ulusal stratejisi, özgür ve demokratik yönetimlerin kurulması konusundaki çabaların uluslararası örgütlerin deste i ile sa lanmasıdır. Bu stratejide, dü manı bertaraf ederek dünya gücü olması nedeniyle özgürlük, özellikle de ekonomik özgürlük konusunda kendisini dünyadan sorumlu bir aktör olarak ilan etmesiyle birlikte ABD, öncelikli tercihlerini çok da ayrıntılı olmayan alt ba lıklar içinde sıralamı tır. Dünyanın bütününe farklı ili ki türleriyle de olsa yayılmı her küresel oyuncu, istikrarsızlıklardan do al olarak sorumludur. Açıklanan strateji ile önleyici vuru çerçevesinde ABD, dünyanın birçok yerine kendi ba ına müdahale edebilece ini vurgulamı tır.[16] Bu stratejiye göre;

- terörizmi destekleyen ya da terörist olanlar, -kız çocuklarını okutmayanlar (Müslüman topluluklar),
- totaliter rejimler (belirli bir ideoloji çerçevesinde örgütlenmi tek parti rejimleri),
- tehlikeli teknoloji kullananlar (kimin için tehlike olu turdu u bilinmese de, burada kastedilen kitle imha silâhları bulunduran bazı ki i ve devletlerdir),
- radikal topluluklar,
- ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sa layanlardır.[17]

Bush doktrini diye adlandırılan doktrin ise temel olarak u amaçları gütmektedir:

- Terörizme kar ı açılan sava ı kazanmak, terör ebekelerini, saldırgan devletleri ve teknolojiyi birbiri ile ilintili olarak tanımlamak,
- Dünyanın di er güçleriyle iyi ili kiler kurmak,
- Tüm dünyada özgür ve açık toplumları te vik etmek.

Doktrinini ekillendi i unsurlardan biri olan Ulusal Güvenlik Stratejisi 3 temel ö eyi barındırmaktadır:

Önleyici Müdahale: ABD terör tehditlerini, bölgesel çatı maları ve silahlanmanın yayılmasını

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

önlemek amacıyla; diplomasi, kanun yaptırımı, silah denetimi ve ihracat kontrolü gibi stratejileri aktif bir biçimde kullanmayı planlamaktadır.

Önceden Müdahale: Terör tehlikelerine ve saldırgan olabilecek haydut devletlere karşı önceden güç kullanma anlamına gelen bu kavram, Bush Doktrininin temel taıdır. Buna göre sadece acil durumlarda güç kullanma anlayışı geçerliliğini yitirmiştir.

Savunma: ABD hiçbir gücün kendisine meydan okuyamayacağı bir askeri güce sahip olmalıdır. Bu doğrultuda ABD, füze savunma sistemi ile savunma kapasitelerini artırarak hem kendisini hem de müttefiklerini daha iyi koruyabilecek hale gelecektir.[18]

Bu doktrin ve Ulusal Güvenlik Stratejisi ile; ABD'nin Irak'a yapacağı askeri bir müdahale Amerikan halkı nezdinde yasallaştırılmak istenmi ve gerekirse ABD'nin bu müdahaleyi tek başına yapabileceği belirtilmiştir. ABD'nin Güvenlik Stratejisi'nde Irak'ın telaffuz edilen birçok özelliği içinde barındırması doktrinin hedef aldığı kitleyi göstermesi açısından ilgi çekicidir. Ancak doktrinde, kız çocuklarını okutmayanları dahi terörist kategorisine sokan ABD başta olmak üzere birçok Müslüman ülkeyi de hedef kitlesi haline getirmiştir. Aynı zamanda totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar gibi kimin hedef alındığı ya da alınacağı net bir şekilde belirtilmeyen bir ifadeyle birçok ülke de ABD'nin saldırı tehdidine maruz kalabilecek duruma getirilmiştir. Daha önceden "Eksen" diye adlandırdığı İran, Irak ve Kuzey Kore gibi ülkelere[19] ve sistemini kendisine uygun görmediği birçok devlete karşı politikalarını artık daha yasal bir zeminde ve daha rahat ve tehditkar kelimeler kullanarak ifade edebilecektir.

ABD'nin Irak'a düzenlediği müdahalenin temelleri çok daha öncelere dayanmaktadır.

ABD'de önem arz eden bir grup, dönemin Amerikan Başkanı Clinton'a bir mektup yazarak şu ifadeleri kullanmıştır:

26 Ocak 1998

Sayın Başkan,

Size (bu mektubu) yazmamızın nedeni, Irak'a yönelik mevcut ABD politikasının başarısız olması ve yakın bir gelecekte Ortadoğu'da, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bugüne dek gördüğümüzden çok daha ciddi bir tehditle karşılaşmamız ihtimalidir. Yakında yapacağımız Birliğin Durumu konusundaki toplantıda, bu tehdide yanıt verecek açık ve kararlı bir eylem planı ortaya koyma fırsatınız bulunmaktadır. Bu fırsatı kaçırmamanızı ve ABD'nin ve bütün dünyadaki dost ve müttefiklerinin çıkarlarını koruyacak yeni bir stratejiyi kesin bir dille açıklamanızı ısrarla tavsiye ediyoruz. Bu strateji her şeyden önce Saddam Hüseyin rejiminin iktidardan uzaklaştırılmasını hedeflemelidir. Bu zor, ancak gerekli girişim için gereken her türlü desteği vermeye hazırız. Aylardır, Saddam Hüseyin'in "çevrelenmesi" stratejisi sürekli devam etmektedir. Son olayların da gösterdiği üzere, Saddam Hüseyin'in BM denetçilerini engellediği durumlarda, BM yaptırımlarını sürdürmek veya Saddam'ı cezalandırmak için Körfez Savaşı müttefiklerimize bağlı kalmaya artık devam edemeyiz. Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları üretmemesini sağlamak için elimizden geleni yapacağız. Sonuçta topyekün denetim başlasa bile -bugün bu ihtimal çok zayıftır- Irak'ın kimyasal ve biyolojik silah üretimini denetlemenin imkansız değilse de çok zor olduğu tecrübe ile sabittir. Denetçilerin birçok Irak tesisine uzun zamandır girememiş olmaları, Saddam'ın bütün sırlarını açığa çıkartabilmeleri ihtimalini zayıflatmaktadır. Sonuç olarak, pek uzak olmayan bir gelecekte, Irak'ın bu silahlara sahip olup olmadığı hususunda makul bir yargıya varmamız mümkün olmayacaktır. Bu belirsizlik, kendi başına, bütün Ortadoğu'da ciddi istikrarsızlık unsuru olacaktır. Saddam'ın kitle imha silahlarını fırlatma imkanına kavuşması durumunda -bu mecrada devam etmemiz takdirde bu imkana kavuşması hemen hemen kesindir- bölgedeki Amerikan birliklerinin, İsrail gibi müttefiklerimizin ve dostlarımızın güvenliğini ve dünya petrol arzının önemli bir bölümünün tehlikeye sokulacağını ilave etmeye gerek

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

bulunmamaktadır. Sizin tarafınızdan da doğru bir şekilde açıklandı üzere Sayın Bakan, 21. yüzyılın dünyasının güvenliğini büyük ölçüde bu tehditle ne şekilde başaracağız belirleyecektir.

Tehdidin büyüklüğüne dikkate alındığında, koalisyon müttefiklerimizin sarsılmamaları ve Saddam Hüseyin'in birliği yapması temelindeki mevcut politika, tehlike arz edecek ölçüde yetersizdir. Kabul edilebilir tek strateji, Irak'ın kitle imha silahlarını kullanmasını veya kullanma tehdidinde bulunması ihtimalini bertaraf edecek bir stratejidir. Bunun yakın vadedeki anlamı, diplomasi belirgin bir şekilde başarısız kaldığı için, askeri hareket yapmayı kabullenmektir. Uzun vadedeki anlamı ise, Saddam Hüseyin'in ve rejiminin iktidardan uzaklaştırılmasıdır. Amerikan dış politikasının bundan sonraki hedefi bu olmalıdır. Bu hedefi ortaya koymanızı ve yönetiminizin (hükümetinizin) dikkatini Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırılmasını sağlayacak bir stratejiye yöneltmenizi şiddetle tavsiye ediyoruz. (Strateji), birbirinin tamamlayıcısı olacak diplomatik, siyasi ve askeri çabaların sarf edilmesini gerektirecektir. Bu politikanın uygulanmasının zorluklarını ve tehlikelerini bilmekle birlikte, bunu yapmamanın yaratacağı tehlikelerin çok daha büyük olacağını inanıyoruz.

BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın, Körfez Bölgesi'ndeki hayati çıkarlarımızı korumak için, askeri seçenek de dahil olmak üzere, ABD'ye gerekli önlemleri alma hakkını tanıdığını düşünüyoruz. Her hal ve karda, Amerikan politikası, BM Güvenlik Konseyi'nde oyda ma (konsensüs) sağlanması hususundaki yanlış ısrarla felce uğratılmamalıdır. Size (kati ve) kararlı şekilde harekete geçmeyi şiddetle tavsiye ederiz. ABD ve müttefiklerine yönelik kitle imha silahı tehdidini bertaraf etmek için harekete geçtiğiniz takdirde, ülkemizin en hayati ulusal güvenlik çıkarları doğrultusunda hareket etmeniz olacaksınız. Zayıflık ve rehavete dayanan bir davranışa sürüklendiğimiz takdirde, çıkarlarımızı ve geleceğimizi riske sokacağız.

Saygılarımızla. Elliot Abrams , Jeffrey Bergner, Francis Fukuyama, William Kristol, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Richard L. Armitage, John Bolton, Robert Kagan, Richard Perle, William Schneider, R. James Woolsey, William J. Bennett, Paula Dobriansky, Zalmay Khalilzad, Peter W. Rodman, Vin Weber, Robert B. Zoellick[20]

Bu mektubu yazanlara dikkatle bakıldığında ABD'de operasyonun çok önceden planlanmıştır olduğu anlaşılacaktır. Francis Fukuyama "tarihin sonu"nu ilan ettikten sonra böyle bir mektuba imza atarak tarihin çok daha farklı bir yerinde olduğunu göstermiştir. Robert Kagan ABD'nin hegemonik gücü üzerine yazdığı makalelerle bilinen bir kişidir. Donald Rumsfeld ve Paul Wolfowitz gibi isimler günümüz Amerikan yönetiminin önemli isimlerinin ve düzenlenen operasyonun fikir babalarının başında gelmektedir. Bu da Irak'a düzenlenen askeri operasyonun aslında 11 Eylül saldırılarından çok öncelere dayandığını göstermektedir.

Müdahaleden önce uluslararası toplumun özellikle de Avrupa devletlerinin desteğini almaya ya da en azından gelebilecek tepkiyi en aza indirmeye çalışan Amerikan yönetimi; silah denetçilerini yeniden ülkeye çağırarak Saddam yönetiminin çağrısını dikkate alarak Birleşmiş Milletler Silah Denetçileri Komisyonu'nu yeniden Hans Blix başkanlığında harekete geçirmiştir, bu çabalar Muhammed El-Baradei başkanlığındaki BM Atom Enerjisi Kurumu tarafından da takip edilmiştir. Silah denetçileri yayınladıkları raporlarda Irak'ta üphe çeken unsurların varlığına rağmen kitle imha silahlarına ait çok somut delillere rastlamadıklarını dile getirmişlerdir. Özellikle de 2 Şubat 2003'te silah denetçilerinin sunduğu raporda benzer ifadelerin kullanılması üzerine dönemin Amerikan Dışişleri Bakanı Donald Rumsfeld BM Güvenlik Konseyi üyelerine yapılacak müdahale için kararın çıkarılması gerektiğini, bunun

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

olmaması durumunda ABD'nin tek başına hareket edeceğini belirtiyordu.[21]

Avrupa kıtasında ise ABD'nin Irak'a yönelik politikasını şiddetle ele tiren Fransa'nın yanında Almanya ve daha az bir oranda olmak üzere Belçika'nın sorunu daha barışçıl yollarla çözme ve BM silah denetçilerinin kesin kararının beklenmesi yönündeki tavrına rağmen özellikle İngiltere ABD'nin politikalarını açık şekilde destekleyici bir rol üstlenmiş ve ABD'ye başta politik ve askeri olmak üzere her türlü desteği açık şekilde verdiğini belirtmişti. Özellikle Fransa'nın muhalif tutumu BM Güvenlik Konseyi'nde de devam etmiş ve Fransa dünya savaş karıştı kesimin adeta temsilcisi konumuna gelmişti. Müdahale için 1441 sayılı BM kararının yeterli olacağını ve yeni bir karara gerek olmadığını belirten ABD, İngiltere ile birlikte Avrupa'da oluşan muhalefeti önemsememe yönünde tavırlıydı.

Bu esnada NATO da örgüt tarihinin en derin anlamazlıklarından birini yaşamıştı. Avrupalı bir takım güçlerin örgütün lokomotif gücü sayılabilecek ABD'yle sürdüğü meçinde olması ve Avrupa devletlerinin kendi ekonomi, güvenlik ve siyasetini belirlemede ABD'den daha bağımsız bir yapılanma ve uluslararası düzen istekleri Avrupa kıtasının ABD'den kopmasının temel göstergeleri olmuştu.[22] Şubat ayı boyunca süregelen kriz, özellikle Türkiye'nin güvenliğinin sağlanması hususunda bu ülkeye yerleştirilmesi hedeflenen Patriot bataryalarına ilişkin olarak Fransa, Almanya ve Belçika'nın olumsuz oy kullanmalarını takiben daha kesin ve derin bir hal almıştı. NATO örgütünün kurucu anlaşmasının 4. maddesi gereğince güvenliğinin teminini isteyen Türkiye'nin bu istekleri ABD politikalarıyla uyumlu olmasına rağmen alınması planlanan karar veto engeline takılmış ve bu sorun ancak Almanya ve Belçika'nın ikna edilmesiyle Fransa'nın yer almadığı NATO'nun Savunma Planlama Komitesi'nde halledilebilmiş ve en erken 20 gün, en geç bir ay içinde Türkiye'nin istediği savunma sisteminin konulandırılması kararlaştırılmıştı.[23]

NATO'daki bu tartışmalardan sonra Avrupa Birliği'ne üye devletler arasında çok daha derin bir sorun baş göstermişti. Bu tartışmalar; Avrupa kıtasında AB ülkeleri arasındaki zihniyet farklılığının ulusal çıkarlarla uyumlayınca ne kadar derinleşebileceği, ortak bir AB güvenlik ve dış politikası belirlemenin ne denli zor olduğunu, Avrupa Birliği'nin ABD karşısında bir alternatif blok olarak doğabilmesi için henüz yeterli olgunluğa erişemediği ve ulus-devlet kısılcından kurtulup tek ve ortak bir durumu ifade edebilecek bir anlayıştan uzak olduğunu eklindeki olumsuz düşüncelerin doğmasına neden olmuştu. AB içinde özellikle Fransa'nın ve Almanya'nın savaş esnasında kendi yaklaşımlarını AB'nin ortak politikasını gibi göstermeye çalışması birliğe üye İngiltere, İtalya, Danimarka, İspanya ve Portekiz ile üye olmaya hak kazanmış Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın ABD'nin yanında yer aldıklarını belirtmelerıyla AB'deki çatlak ve ayırım iyice su yüzüne çıkmıştı. NATO'da da yer alan bu güçlerin benimsediği bu ABD yanlısı politika AB ülkelerinin ekonomi alanında gösterdikleri bütünleşme başarısını siyasal ve askeri anlamda henüz gösteremediğini açık bir şekilde ortaya koymuştu.

Türkiye'nin yaşanan Irak krizi boyunca başlangıçta tüm barışçıl yolların denenmesini ve savaş nihai çare olarak baş vurulmasını tavsiye eden bir politika izlemesi; ABD'nin saldırı için tavrını netleştirmesiyle daha farklı bir boyut kazanmış ve özellikle bazı askeri üslerin modernizasyonuna ilişkin 1. tezkerenin TBMM'den geçmesiyle ABD'nin Türkiye'ye taşıdığı askeri mühimmat sayısı artmış, aynı zamanda dönemin Dış İleri Bakanı Yaşar Yakış ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'ın ABD'ye yaptığı ziyaretler aracılığıyla Türkiye'nin isteklerinin ABD'ye iletilmesi yönünde bir diplomasi trafiğine yol açmıştı. Ancak 1 Mart'ta TBMM'de, Amerikan askerinin Türkiye üzerinden Irak'a girmesine ilişkin 2. tezkere oylamasında 260 hayır ve 264 evet oyu ile yeterli sayının elde edilememesi özellikle Türkiye

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

ve dünya genelinde hayretle karşılanmıştır ve Türkiye'nin böyle kritik bir olayda olumsuz bir karar çıkarması ile birlikte ABD, savaş ile ilgili planlarında Türkiye'siz bir alternatifi askeri ve siyasi alanda bulma arayışına girerek savaş stratejisinde yeni bir yapılanmaya girişmiştir. Bu esnada Türkiye'de Siirt'te ertelenen 3 Kasım seçimlerinin yapılmasıyla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin genel başkanlığına Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili olarak Meclis'e girmesi ve ardından bakan olarak 59. Hükümeti kurması Türkiye'nin eş zamanlı olarak hem iç hem de dış politikada tarihinin en yoğun dönemlerinden birini yaşamaya yol açmıştır. Erdoğan'ın bakan olarak seçilmesinden sonra askeri üslupla ilgili 3. tezkere Meclis'ten geçmiştir. Ancak, Türkiye'nin topraklarını kullanmadan Irak'a girmesi, ABD'nin Türkiye'ye ilişkin politikalarının değil olumsuz bir nitelikte bürüneceğini gözler önüne sermiştir. Irak'ı tek başına işgale gücü yeten ve burada askeri üslup kurabilecek durumda olan bir ABD için Türkiye'nin özellikle Orta Doğu bölgesinde öneminin azaldığı söylenebilir.[24]

ABD'nin bu operasyonu düzenleme sebeplerini irdelemekte fayda bulunmaktadır. Bu sebepleri siyasal, ekonomik, stratejik sebepler ve güvenli bölge ile ilgili sebepler olarak sıralayabiliriz. Siyasal anlamda ABD'nin temel amacı; Soğuk Savaş'ın bitmesiyle belirlemeye çalışılan ancak türlü oturtulamayan "Yeni Dünya Düzeni"ni tam manasıyla gerçekleştirerek, bu düzenin temel unsuru, itici gücü olmak ve dünyada kuracağı hegemonik düzen içerisinde kendi sistemini ve anlayışını oturtmaktır. Çünkü, dünya 1991'den sonra sistemlerin birleşim sürecini tam olarak gerçekleştirmediği ve asimetrik tehdit kaynaklarının nitelik, nicelik ve önem olarak büyük ölçüde arttığı bir yapıyla yüz yüze kalmıştır. Bu gelişme ile birlikte bu düzenin başat unsuru olan ABD, kendisine rakip olabilecek bir alternatifi olmayışı sebebiyle tek süper güç adı altında dünya hegemonyasına talip olmaya başlamıştır.

Orta Doğu dünya ölçüsünde böyle bir düzenlemeye gitmek için en uygun yer olarak göze çarpıyordu. Çünkü bölge nispeten zayıf ve yapay olan yapısıyla dış müdahaleleri kolaylaştırmakta ve bölgesel rejimlerin devamını küresel aktörlerin tercihine bırakmaktadır.[25] Dolayısıyla ABD'nin yeniden ekilendirme politikasının ilk durağı olarak karımıza Irak çıkmaktadır. Bununla birlikte ABD kendi rejimine ters düşen ya da kendisine tehdit olabileceğini düşündüğü devletlere göz dağınıklık verme eğilimi içerisinde girmiştir. Bu devletlerinde başında hiç şüphesiz İran ve Suriye gibi Orta Doğu'nun iki önemli gücü bulunmaktadır. ABD, Suriye'nin Hamas, Hizbullah ve İslami Cihat gibi terörist örgütlerle yakın ilişkisi olduğunu ve bunlara destek verdiğini ısrarla vurgulamaktadır.[26] Saddam Hüseyin gibi otoriter rejimlere karşı askeri önlemler de dahil birçok yola başvuracağını dile getiren Amerikan yönetimi başta Suriye ve İran'a karşı tehditkar tavrını açıkça sergilemiştir. Kendi demokratik yapısına aykırı olarak ilan ettiği bu devletlere karşı siyasetini daha da radikalleştirdiğinin emarelerini veren ABD Orta Doğu'da yeni bir yapılanmayı da uzun vadede faaliyete geçirmek istediğini göstermiştir.

ABD, bu amaçlarının yanında İran'ı çevreleyerek etkisizleştirmeyi ve İran'daki rejim üzerinde etkinlik kurmayı amaçlamaktadır. Serseri devletler diye adlandırdığı devletler üzerinde etkinlik kurmaya çalışıp onları sindirmeyi amaçlayan ABD'nin bu devletlerin başında Irak'ı ve İran'ı koymasının son derece ilgi çekicidir. ABD'nin "Her Ekseni" diye adlandırdığı devletlere - Kuzey Kore, İran ve Irak - yönelik sert politikalar uygulayacağı izlenimi Irak'a yapılan askeri müdahaleyle kendini göstermiştir. Doğu'dan Afganistan, güney'den Basra Körfezi ve batı'dan Irak aracılığıyla çevrelenmiş İran ABD'nin İran'a yönelik politikalarını ekilendirmede değil son derece kolaylaştıracaktır. İran'ın iyice yalnızlaştırıldığı bir ortamda kendi politikalarını ABD'yle ters düşmeyecek şekilde belirlemesi kuvvetle muhtemeldir.

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

BM'i dikkate almayarak Irak'a askeri müdahaleyi gerçekleştiren ABD, dış politikalarında da benzer bir yolu izleyebileceğinin sinyallerini vermektedir. ABD'nin savaş sonrası oluşacak siyasal ortamı da düşünerek bu operasyona girişini söylemek pek hatalı olmasa gerek. Çünkü bölgede özellikle Suudi Arabistan'da gelişmeye başlayan El-Kaide örgütünün liderinin Suudi Arabistanlı bir Arap olması ABD'nin Suud ailesine olan itimadında sarsılmalara yol açmıştır. ABD'nin, kendi politikalarını benimseyecek bir Irak yönetimini kurma emelimi ile de hareket ettiği söylenilebilir.[27]

Ekonomik anlamda yapılacak bir analiz ABD'nin politikalarının daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. ABD, ekonomik anlamda kendi sistemini girdiği yerlere götürme emelimi taşıyan bir politika benimsemiştir. Yani ABD, girdiği ülkelerde kapitalist çıkarlarının en azından ABD'nin ekonomik çıkarlarıyla uyumlu, Amerikan mallarının pazarlanabileceği, serbest piyasa anlayışının en azından Amerikan şirketlerinin hareket sahasında serbestçe hareket edebileceği bir sistemin oluşturulmasına yönelik politikalar benimsemektedir. Çünkü ABD, kurulduktan kısa bir süre sonra serbest üretimi dışarı pazarlamaya ve böylece kendi iç piyasasındaki üretim fazlasının dışarıda tüketilmesini sağlayarak ekonomisini dengeleyebilmiştir. Bu süreç benzer şekilde devam etmiş ve ABD, hem devlet olarak kendisinin hem de şirketlerinin daha rahat ve karlı bir şekilde hareket edebileceği bir ekonomik yapı oluşturarak kendi ekonomisini dünyanın en önemli ekonomilerinin başına geçirmiştir. Özellikle 1929 yılında yaşanan Ekonomik buhrandan ders çıkarmış olan ABD, Avrupa'ya Marshall Planı çerçevesinde yardımlar yapmış ve böylelikle ekonomik gelişmesini sağlayabilmiştir.

Orta Doğu'da ise durum biraz daha farklı olup özellikle petrol karlılığında bölgeye silah ve Amerikan - Batı mallarının satılmasıyla bir anlamda petrole sahip devletlerde üstü kapalı bir baskınlık oluşturulmuştur. Kapitalizmin ihracı süreci, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa devletleri ve Japonya için önemli ölçüde baskınlı olmasına rağmen bu süreç dünyanın diğer bölgelerinde özellikle Orta Doğu'da pek önemli bir etkiye yol açmamış ve otoriter rejimler altındaki Orta Doğu devletleri kapitalist anlayışı benimsemek için herhangi bir gereklilik hissetmemişlerdir. Bölgeyi Amerikan malları için bir pazar yapma düşüncesi ABD'yi yönlendiren itici unsurlardan biridir.

Bunun yanı sıra ABD'nin Irak'a müdahalesinde Irak'taki petrol rezervleri önemli bir yer tutmaktadır. ABD'nin petrol üretimi Suudi Arabistan'dan sonra ikinci sırayı almaktadır ve 350 milyon tonluk bir iç üretime sahiptir. Ancak ABD, petrol ithal eden ülkeler arasında 500 milyon ton ile ilk sırayı almaktadır. ABD'nin 2001 yılı petrol tüketimi 850 milyon tondur.[28] Dünyanın en büyük petrol ithalatçısının dünya petrol rezervlerinin en fazla bulunduğu Orta Doğu bölgesini kendi politikalarıyla zıt düşen yönetimlere bırakması ABD'nin hayati çıkarlarıyla tamamıyla ters düşmektedir. Kaldı ki ABD'nin küresel hegemonyasını devam ettirebilmesi için dünya petrolü üzerindeki kontrolü tam ve etkin bir şekilde sağlaması gerekmektedir.[29] ABD'nin Irak petrolününün hakimiyetinden sonra İran'ı da çevreleyerek Hazar petrolününün üretim ve dağıtımından sorumlu olması kendisine petrolün dünyaya dağıtılması hususunda çok büyük ayrıcalıklar sağlayacak ve dünyanın enerji kaynaklarının kontrolünü ve endüstriyel üretimini her an etkileyebilme gücünü elinde bulundurmasını temin edecektir. Zaten dünya hegemonyasına oynayan bir güç küresel anlamda kendi politikalarını devam ettirebilmek için enerji kaynaklarını ve özellikle petrolü kontrol etmek zorundadır. Amerikan yönetiminde ise petrol şirketleriyle yakın ilişkiler içinde bulunan ya da bu şirketlerde etkin noktalarda bulunmuş kişilerin varlığı ABD'nin bir noktada bu petrol şirketleri tarafından da etkilendiğini göstermektedir.

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

ABD'nin Irak'a müdahalesinin diğer bir önemli sebebi ise güvenlik kaygılarına ve stratejik temellere dayanmaktadır. Bu güvenlik kaygılarının başında hiç şüphesiz Irak'ın sahip olduğu dü ünlü kitle imha silahları gelmektedir. Kimyasal, biyolojik ve nükleer silahları kapsayan ve çok büyük yıkıma sebep olabilecek bir potansiyel taşıyan bu silahlar, dünyada sadece belli bir teknolojiye sahip ülkeler tarafından üretilmektedir ve bu ülkelerin arasında da başta ABD olmak üzere Avrupa'nın teknolojisi çok gelişmiş ülkeleri, Rusya Federasyonu, Çin ve diğer bazı devletler gelmektedir. Elleri kitle imha silahlarını barındıran büyük ve gelişmiş ülkeler bu silahları güvenliklerini sağlamak için ötesinde bir güç dengesi oluşturmuş ve bunu masada bir koz olarak kullanma eğilimi içerisine girmişlerdir. Ancak bu teknolojinin özellikle kimyasal ve biyolojik silahların üretilmesi, pazarlanması ve özellikle otoriter ve zengin ülkelere satılması gibi ticari eğilim doğmuş ve başta Sovyetler Birliği'nin halefi olan Rusya Federasyonu ve bazı Avrupalı ülkeler bu silahların teknolojisini pazarlamışlardır.

Bu silahların Saddam Hüseyin gibi otoriter bir yöneticinin elinde olması ve 1988'de Halepçe'deki Kürtler'e karşı kullanılması, bu tür otoritelerin bu silahları nasıl kullandıklarına dair gayet olumsuz bir izlenim oluşturmuştur. Bu tür silahları kendi halkı üzerinde kullanmaktan çekinmeyen Saddam yönetiminin taşıdığı potansiyel tehdit tüm dünyanın dikkatini bu ülke üzerine ve Orta Doğu'ya çevirmesine yol açmıştır. Potansiyel bir saldırgan izlenimi veren Saddam Hüseyin Kuveyt'i işgal ederek bu izlenimi güçlendirmiş ve Irak rejimi Saddam Hüseyin'in başkanı olduğu altında hem bölgenin hem de dünyanın barışını tehdit eden bir ekle bürünmüştür. Irak'ın bölge üzerindeki faaliyetleri Basra Körfezi'ndeki ülkelerin daha büyük bir güçten yani dolayısıyla ABD'den yardım isteme ve bir anlamda ABD'yi kendi güvenliklerinin bir garantörü olarak görme eğilimi içine girmesine yol açmıştır. Saddam Hüseyin ve Irak yönetimi genelde Orta Doğu'da özelde ise Basra Körfezi'nde ABD'nin varlığını dünyanın gözünde meşrulaştırmıştır.

Kendisini bölge ülkelerinin hamisi gibi görmeye başlayan ABD, Körfez Savaşı'nın ardından Irak'ın silahsızlandırılması için BM maddesi altında bazı yaptırımlar uygulama ve bu yaptırımlar neticesinde BM Silah Denetçilerinin kontrolü altında Irak'ı bu silahlardan arındırarak ülkeyi ve bölgeyi daha güvenli hale getirme politikasını benimsemiştir, ancak bu politika da istenilen sonucu veremeyince başta sınırlı olmak üzere Körfez ülkelerinin güvenliğini ve Amerikan varlığının bölgede güvenli bir şekilde devamı için operasyon yoluyla bu silahları -eğer varsa ve ulaşılabirirse- ortadan kaldırmayı amaç edinmiştir. Zaten ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de bu teknolojiyi kötüye kullananların terörist kabul edileceği açık şekilde ilan edilmiştir. Dolayısıyla ABD kitle imha silahlarının dünyadaki denetimini de kendi inisiyatifine alma eğilimine girmiştir.

ABD'yi böyle bir askeri müdahaleye götüren diğer bir önemli nokta ise sınırlı güvenliği sağlamak ve kendi çevresinde diğer devletlerin faaliyetlerinden tam olarak emin olamayacak bir dü ünceden sınırlı baskıdır. Her an bir terörist saldırının yaşanması endişesini taşıması ve her an terörist bir saldırı ile ölebilecek vatandaşlarının olması dü üncesi sınırlı güvenliği artıran bir etken olmuştur. Kurulduğundan itibaren dört defa kendisini çevreleyen Arap devletleriyle savaşmış ve bir kez de İngiltere ve Fransa'yla birlikte Mısır'a saldıran sınırlı her an Filistin'de uyguladığı politikalar ve sert yöntemlerden dolayı tepki alabilecek veya terörist bir saldırıya uğrayabilecek bir psikoloji ile yaşamaktadır. Filistin'de bir Arap devletinin temelleri atılıncaya kadar bu durumun devam etmesi ise kuvvetle muhtemeldir. Herhangi bir siyasi çözümün olabilmesi için sınırlı terörist saldırılarının sona erdirilmesini şart koşan Arap tarafının Filistin Kurtuluş Örgütü gibi grupların etrafında çevrenmesi ve faaliyette bulunması çözüm süreçlerinin sürekli sekteye uğramasına yol açmaktadır. Sınırlı asıl endişelendiren, Arap devletlerinden birinin güçlü bir

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

ekilde silahlanmasını tamamlamış ve her an saldırıya geçebilecek, güçlü ve radikal bir Arap milliyetçiliğiyle hareket edecek bir yapı olarak Orta Doğu'da belirmesidir. Böyle bir devlet olma yolunda faaliyet gösteren ve İsrail'i direkt olarak hedef almaktan çekinmeyen ve Körfez Savaşı esnasında İsrail'e bir Scud füzesi yollayarak bu tepkisini dile getiren Irak sahnenin gerisinde İsrail'in güvenliğini tehdit edebilecek bir potansiyeli 1990'lar boyunca taşımıştır.

İsrail, Orta Doğu bölgesinde ABD'nin politikalarını etkin bir şekilde uygulayabilen bir müttefik olarak hem ABD'nin hem de kendisinin için son derece kolaylaştırmıştır. ABD'nin Orta Doğu'ya yaptığı her müdahalenin arkasında durduğunu gösteren İsrail, ABD'nin sıklıkla terörle mücadele konusunda kendisine verdiği siyasi ve kimi kez hibe kimi kez de kredi olarak sunduğu ekonomik ve askeri yardımlarla çok sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu göstermiştir. ABD Kongresi'ne büyük miktarlarda paralar akıtan Yahudi lobisi güçlü diasporası ile ABD'nin özellikle Orta Doğu bölgesinde benimsediği politikaları etkileyebilecek ve hatta bazen yönlendirebilecek bir güce sahiptir. Bu bağlamda Filistin meselesini olabildiğince kendi çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde çözmeye çalışarak İsrail, hem devlet hem de halk düzeyinde ABD'yi şiddetli bir şekilde desteklemiştir ve ABD'nin yapacağı askeri müdahalenin başarısına ulaşmasının kendi güvenliğini için hayati olduğunu düşünmesiyle hareket etmiştir. Bundan dolayı, İsrail ABD'nin bölgede kuracağı hegemonyaya göz yummasını ve hatta ABD'nin diğer Arap devletlerine karşı uygulayacağı tehditkar politikayla bu devletleri baskı altında tutmasını kendi çıkarları doğrultusunda takip edecektir.^[30]

Stratejik bakımdan ABD'nin Irak'a güçlerini yerleştirmesi aslında ABD'ye Orta Doğu'da birçok noktaya direkt olarak müdahale edebileceği üs ya da üsler kurma fırsatı tanıyacaktır. Böylece ABD, Afganistan'da kendine yakın bir yönetimi başarıya getirdikten sonra üç Orta Asya ülkesine de yerleştirecek şekilde aslında kendi varlığını uzun vadede garanti altına almış ve Irak'ta da kendisine yakın bir yönetimi yerleştirerek ve askeri mevcudiyetini kuracağı üslerle daha da sağlamlaştıran bölgede hegemonik hakimiyetini oturtma ve ileride kendisine rakip olabilecek güçler karşısında bir anlamda gövde gösterisi yaparak "tek güç" olduğunu kanıtlanma amacı içerisindedir. Irak'ta bulundurulacak askeri varlık ile ABD önemli operasyonlarda Türkiye'ye olan kısmi bağımlılığını ortadan kaldıracak ve kendisi için gerekli kararların TBMM'de onaylanması gibi anayasal ve kanuni süreçlerle uğraşma ihtiyacı hissetmeden daha rahat hareket edebilme imkanına sahip olabilecektir. Aynı zamanda ABD, Basra Körfezi'ndeki askeri varlığını rahatlatacak ve herhangi bir saldırı tehdidinden bağımsız olacağı bir düzeni oturtabilecektir. ABD, bu sayede özellikle Körfez Savaşı'ndan itibaren sistematik olarak yerleştiği Basra Körfezi'ne şimdi tam anlamıyla oturacak ve Körfez'de neredeyse tam bir hakimiyet kuracaktır. Bu süreçten sonra Basra Körfezi onu çevreleyen ülkelerden bağımsız olarak ABD'den sorulacaktır.

Son olarak, ABD coğrafi yönden çok stratejik bir konumda olan Irak'a yerleşme kararını batıdan da kuşatma imkanına sahip olacaktır. Doğu'dan Afganistan, güney'den Basra Körfezi ile çevrelenen Irak batı'dan da çevrelenmiş haliyle ABD, herhangi bir müdahaleye kısa vadede ihtiyaç duymayarak Irak'ı etki altına alabilecek fırsatı da ele geçirmiş olacaktır. Bu sayede kuzeydeki Hazar petrolüne doğrudan bir yay çizerek petrol coğrafyasına daha rahat hakim olabileceği bir yapılanma kurabilme fırsatını da eline geçirmiş olacaktır. Dolayısıyla bir yandan Türkiye'ye olan bağımlılığını azaltan ABD diğer yandan özellikle Irak bölgesinde siyasi ve ekonomik çıkarlar elde edebilecek ve bunu önemli bir baskı unsuru olarak kullanabilecektir.

4. Irak Özelinde Mevcut Güvenlik Sorunsalı

20 Mart gecesi başlıyan askeri müdahale, yoğun propaganda faaliyetlerinin yanı sıra bir ortamda gerçekleşmiştir. Kısa süren ve çok sıcak bir çatışma ortamının yaşanmadığı bu savaş

Bu makale <http://qamzegunqormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

9 Nisan günü sona ermiştir. Ancak, Irak'a düzenlenen bu operasyon ABD'nin Irak ve Orta Doğu bölgesine ilişkin siyasi, ekonomik hedeflerini karşılayamadığı gibi Irak kapsamında güvenli ve ilişkin sorunların operasyon öncesi Irak ortamının arz ettiği sorunlardan nitelik ve nicelik itibarıyla derinleşip, artmasına da sebep olmuştur.

Kaynakça

- Akın, Deniz (2002). "Pax Americanın Prensipleri ve Amerikan Güvenlik Stratejisi: ABD'nin Emperyalist Yüzü". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.32.
- Aron, Raymond (1967). Main Currents in Sociological Thought 2. London Reading and Fakenham.
- Brezizinski, Zbigniew (1998). Büyük Satranç Tahtası. İstanbul: Sabah Yy.
- Davutoğlu, Ahmet (2002). Stratejik Derinlik. İstanbul: Küre Yy.
- Dedeoğlu, Beril (2002). "ABD'nin 21. Yüzyıl Stratejisi ve Olası Etkisi". 2023 Dergisi.
- Demirel, Emin (2002). Terör. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yy.
- Hamilton, Lee (2003). "Bush Doktrini nedir? Irak Müdahalesi ve Amerika'nın Yeni Dünya Politikası" İktisat, İletme ve Finans Dergisi, yıl. 18, sayı. 204. <http://www.aciksite.com>
- Kissinger, Henry (2000). Diplomasi. Ankara: Türkiye Bankası Kültür Yy.
- Kocaoğlu, Mehmet (16 Nisan 2003). Röportaj. TGRT.
- Koç, Anlı Bahadır (2003). "Türk-Amerikan ilişkileri Üzerine Notlar: Ataerkil Yapıdan Tüccar Mantığına mı?". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.4, sayı.37.
- Laçiner, Sedat (2003). "Irak Krizi: Orta Doğu'nun Yeniden Yapılandırılmasının İlk Aşaması mı?". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.35.
- Öz, Esedullah (2001). Hedef Ülke Afganistan. İstanbul: Doğan Yy.
- Orhan, Oytun (2003). "Irak Operasyonu Gölgesinde Suriye-ABD ilişkileri". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.35.
- Özkan, Tuncay, 05 Nisan 2003, Akşam Gazetesi.
- Radikal Gazetesi, 18 Nisan 2003.
- Remarks of Donald Rumsfeld, www.strategicpage.com
- Serdar, A. Seda, Banu Tepe (2003). "Irak Krizi Sonucunda Batı'da Kamplaşma ve NATO Krizi". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.36.
- Taleb, Hasan Abu (2002). Al Ahram Weekly Dergisi, 3-9 Ekim 2002, (Çev. Alperen). Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.34.
- Thayer, Bradley A. (2003). "Irak'ta Beklenen Savaşın Nedenleri". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.33.
- "The National Security Strategy of the United States of America". Seal of the President, September 2002. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>
- Ünmezsoy, Ener (2003). "Petrol krizinin Dünya Sistemine Etkisi". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.32.
- 2001 International Energy Agency Key World Energy Statistics.

[1] Aron, Raymond (1967). Main Currents in Sociological Thought 2. London Reading and Fakenham. ss.155-165.

[2] Davutoğlu, Ahmet (2002). Stratejik Derinlik. İstanbul: Küre Yy., s. 41.

[3] Kissinger, Henry (2000). Diplomasi. Ankara: Türkiye Bankası Kültür Yy., s. 4.

[4] Kissinger, a.g.e., s. 447.

[5] Kocaoğlu, Mehmet (16 Nisan 2003). Röportaj. TGRT.

[6] Brezizinski, Zbigniew (1998). Büyük Satranç Tahtası. İstanbul: Sabah Yy. ss.39-40.

[7] Dedeoğlu, Beril (2002). "ABD'nin 21. Yüzyıl Stratejisi ve Olası Etkisi". 2023 Dergisi, ss.26-32.

Bu makale <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.

- [8] Kissinger, a.g.e., s.6.
[9] Kissinger, a.g.e., s. 8.
[10] Aron, a.g.e, ss.155-165.
[11] Dedeo lu, a.g.m., ss.26-32.
[12] <http://www.aciksite.com>
[13] Demirel, Emin (2002). Terör. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yy., s.27.
[14] O uz, Esedullah (2001). Hedef Ülke Afganistan. İstanbul: Do an Yy., s.21.
[15] "The National Security Strategy of the United States of America". Seal of the President, September 2002. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>
[16] Dedeo lu, a.g.m., ss.26-32.
[17] Dedeo lu, a.g.m., ss.26-32.
[18] Hamilton, Lee (2003). "Bush Doktrini nedir?". Irak Müdahalesi ve Amerika'nın Yeni Dünya Politikası. ktisat, İletme ve Finans Dergisi, yıl.18, sayı.204, Mart 2003, s.9.
[19] Ak in, Deniz (2002). "Pax Americanın Prensipleri ve Amerikan Güvenlik Stratejisi: ABD'nin Emperyalist Yüzü". Stratejik Analiz Dergisi, Aralık 2002, cilt.3, sayı.32, s.54.
[20] Özkan, Tuncay, Ak am Gazetesi, 05 ubat 2003
[21] Remarks of Donald Rumsfeld, www.strategicpage.com
[22] Serdar, A. Seda, Banu Tepe(2003). "Irak Krizi Sonucunda Batı'da Kampla ma ve NATO Krizi". Stratejik Analiz Dergisi, Nisan 2003, cilt.3, sayı.36, ss.62-63.
[23] Radikal Gazetesi, 18 ubat 2003.
[24] Koç, anlı Bahadır (2003). "Türk-Amerikan ili kileri Üzerine Notlar: Ataerkil Yapıdan Tüccar Mantı na mı?". Stratejik Analiz Dergisi, Mayıs 2003, cilt.4, sayı.37, s.54.
[25] Laçiner, Sedat (2003). "Irak Krizi: Orta Do u'nun Yeniden Yapılandırılmasının İlk A aması mı?". Stratejik Analiz Dergisi, Mart 2003, cilt.3, sayı.35, s.34.
[26] Orhan, Oytun (2003). "Irak Ooperasyonu Gölgesinde Suriye-ABD ili kileri". Stratejik Analiz Dergisi, Mart 2003, cilt.3, sayı.35, s.40.
[27] Thayer, Bradley A. (2003). "Irak'ta Beklenen Sava ın Nedenleri". Stratejik Analiz Dergisi, Ocak 2003, cilt.3, sayı.33, s.88.
[28] 2001 International Energy Agency Key World Energy Statistics, s.78.
[29] Ü ümezsoy, ener (2003). "Petrol okunun Dünya Sistemine Etkisi". Stratejik Analiz Dergisi, cilt.3, sayı.32, s.72.
[30] Taleb, Hasan Abu (2002). Al Ahram Weekly Dergisi, 3-9 Ekim 2002, (Çev. Alper en). Stratejik Analiz Dergisi, ubat 2003, cilt.3, sayı.34, s.52.

Bu yayını <http://gamzegungormuskona.blogspot.com> 'dan yazarın izni ile alınmıştır.